

PRVOSENKY

Básně Václava Šolce

△

Vyhoupili jsme se na vlny dějin. Co nás dříve těšilo, jarní květ, klidný luh, netěší nás víc, nenasloucháme ani ranní skřivánčí písni víc. Opravdovost tlumí jiskru v oku, hledáme břeh, pozorujem vlny, vedem loď, slovo hravé nemá místa. Politika požívá vše, ostatní „až potom“! Český Homér učinil dobře, že se nám posud nenarodil, a s Jeřábkovým „budoucím géniem“ ještě někde v neorganických atomech se potlouká; řeklo by se mu, že by měl raděj úvodní článek napsat než ty boje hrdinné a půtky velké ve verších, na něž nikdo času nemá.

A do té doby vyslal Václav Šolc své Prvosenky! Prvosenky jsou krásná kvítka a jméno jich vzít za název svých básní není ani tak skromné, jak to vypadá. Také nemá Šolc žádnou příčinu, aby byl příliš skromný, ba on ani nemusí „klobouk točit a vlasy si hladit“, hláse se, že by rád jednou počítán byl také mezi p. t. pány a pány básníky české, on hned vstoupil do řady jich a praví: „Jsem tu.“ A nezbyvá než upřímně ho uvítat. Jeť to básník z boží milosti, živý, opravdový, a protož: Buď vítán!

Zabránit by arci nemohl a zajisté také nechtěl, aby si někdo sedl na křeslo přísné kritiky a s vytaženým obočím vyčetl mu, čím kde vskutku pochybil. Přišlo by jen na formu, aby „začátečník“ buď soudci vděčně ruku stiskl, buď se mu do očí vysmál. Dle toho by pak také ohnivěji či méně ohnivě pokračoval, ale pokračoval by najisto, neboť „pěvcova ústa nemají vůle, mají určeno“. Určení trvá jako u slavíka, pokud láska trvá, a Šolc má mnoho lásky, k sobě samému, k svým pokrevním, k dívce, vlasti, lidstvu. Není pěvcem jara nebo pěvcem činu, je pěvcem obého a všeho, co svůj obraz v duši jeho vlije.

Mohli bychom říci Šolcovi: Dalekou většinu básní těch jsme čtli již po časopisech. Ale hned bychom musili připojit, že nás již tenkrát a jednotlivě zajímaly. Mohli bychom mu říci, že v přemnohé jeho písni ozývají se známé již tóny a akordy, ale každý člověk žije právě *celý* život znovu, když básnická individualita má právo podat se dle veškerého rozvinu svého, bez ohledu na to, že už jiní podobně rostli a zráli, rmoutili i radovali se. Tolik je jisto, že Šolc není žádný básnický ožuvavec, že o starých věcech často i starým způsobem přec jen nově píše. Mohli bychom právem říci, že neučinil dost přísný výbor, mnoho, ba dost mnoho že zde přímo na újmu, ale k výboru přísnému Šolc sám ještě dojde, my, kteří sobě přejem již exempláře vybrakovaného, můžem zalepit tu a onu stránku, třeba pět po sobě, šestou jistě necháme na pokoji. Mohli bychom právem říci, že forma je někdy až strach hrbolovitá, ne-umělecká, kdo ale ví, kdy a jak se vyšvihla ta raketa z prsou, bylo-li času a chutě na úpravu (později mate láska k vlastním plodům všechnu autokritiku); mladý život Šolcův byl již dost pestrý v utrpení, až se ustálí, nabude také uměleckého klidu. Již nyní dosvědčuje mnohá krásná šansona v duchu bérangerovském, že Šolc má jemný sluch i rytmický smysl.

Snad je Šolc umělecký začátečník vůbec, který se v rozmanitém osvědčí, v Prvosenkách prozatím se nám objevil co rozhodný lyrik. Básnickou stránku předmětu, pojmu či dojmu nalézá bez hledání, slovo je ho poslušno, obrazu, byť nejodvážnějšího, Šolc se neleká. Jeho básnická mluva je právě *jeho* mluva, on nenechává češtinu s nabytým již jejím bohatstvím hotových frází poetických básnit za sebe, jinak by zase nedovedl básnit než právě česky. V jeho verších je náruživé žilobití, ohnivá krev, vane z nich mnohdy dech až palčivý, přec ale příjemný. Vzдор některé neurvalosti — ale ne dle oblíbené fráze právě *pro* ni — je Šolc předně básníkem moderním. Má dost něžnosti u vylíčení lásky pohlavní, dost lásky rodinné, ohnivou lásku k vlasti, ale také velkou a opravdovou lásku k lidstvu celému,

vřelý cit pro jeho zájmy, jeho radosti i bídu. „Lid“, ten chudý, opuštěný, opovrhovaný, milý lid je mu posvátnou schránkou, jíž pěje nejpěknější svůj hymnus, trpká někdy píseň jeho má jen účel, aby soucitně mírnila trpkost smutných osudů, — „zběd lidu strunu spletl jsem“. Šolc bude mít význam sociální a tedy moderní, v tom ohledu *nebude* českým Petřofim, jak se tomu kdes chtělo, v jiném ohledu ovšem je nepopíratelná podobnost. Z časovosti třeba stranické (v politickém) nelze nikomu vinu vykládat, ten, který řekl: „Básník stojí na vyšší vartě než na cimbuří strany nějaké“, byl — Freiligrath, básník nejstrannější.

Možno že bude ze Šolce „mnoho“, možno že „málo“, jak se říká. Jsou už tak obecně divné náhledy o umělcích. Prostou kameu cenili staří, byla-li skutečně *umělecky* vyvedena, rovněž velice jako velkou sochu. Ať již vyvede Šolc „mnoho“ nebo „málo“, něco uměleckého vyvede jistě. Má všechny vlastnosti, jimiž se stává člověk nadaný umělcem.

NAŠE LISTY 14. ledna 1869

ČESKÝ ROMÁN VESNICKÝ
A JEHO TVŮRKYNĚ

△

Člověk leccos napíše. Jednou jsem napsal, že u nás „vesnický román není už možný, poněvadž je tak ten nejzvláštnější ráz české vesnice již setřen, český venkovan prodchnut časově novými náhledy, čehož právě ani lítovat netřeba“, atd. Člověk při dobrém zraku a nejlepší vůli přece jen mnoho přehlídne, a já zapomněl, že individualita zůstane věčně věkův individualitou, jen ta že, učíc se od jiných, zmizí, která vůbec za nic nestojí. Pranic mne tenkrát nemýlil Pravidův výtečný Matěj sprosták, lyrický jeho proud, trpnost té arci plastické, ale nedramatické postavy vzbuzovaly ve mně domněnku, že v sentimentálním, lyrickém ovšem lze něco „českého“ najít, jakmile ale zasvitnou nám vůbec dny jasnější, že pak nastalá dramaticnost českého života bude dramaticností všeobecnou, světovou, jaká se hodí na vesnickou povídku rázu světového, po příkladu Sandové nebo Auerbacha, nikoli ale na román ryze český, který by ani jinde vyrůst nemohl než právě z půdy české, jako Björnsonovy Selské novely jinde ani vyrůst nemohly než ze sněžných dolin skandinávských. Mýlil jsem se, jako se mýlili ti, kteří se domnívali, že český národ je proto mrtev, že se uzavřel do chaloupek selských. Jako Jungmannové z chaloupek češtinu vyvedli zas ven do kruhu živých jazyků, vnikla spisovatelka Karolína Světlá do těchže chaloupek a vyvedla z nich českou individualitu dramatickou, způsobilou, aby uvedena v český román připojila k světové literatuře článek nový, tím zároveň českou literaturu důstojně uvedla v písemnictví to světové. Necht' dřív či později, když nic jiného, vesnické romány Světlé musí se překládat do jazyků cizích, a možno,

velmi snadno možno, že pak teprv, když cizina dá příklad dobrý, budou se také u nás vesnické romány Světlé cenit tak vysoko, jak toho právem zasluhují.

Vesnický román, uveřejněný ve Květech, a Kříž u potoka, jež vydala právě Matice lidu, jsou takými díly původními, která se rovnají všem cizím. Je v nich netušené bohatství krásy, čtoucímu je, jako by pomocí kouzelného prutu rozstupovala se před ním hora a rozevíraly poklady, tak vzácné a oslňující, že posud nespátril podobných. Jsou to skutečně poklady strmých hor. Jevišťem povídek těch jsou romantické skaliny a hory na severu naší vlasti, kde se lid náš zachoval v původnosti své víc než jinde, kde cizáctví neb dlouhý útisk neměly ni pohodlného přístupu, ni valného výsledku. Povaha česká v nivách se opatrně samu v sebe uzavírající, volně květla zde na modrých horách krkonošských dál jako vzácná květina alpská, již nikdo nezalévá než teplý déšť nebes a nikdo nezakrývá než mlčelivý, tichý sníh. V zimách se povaha utužila, stala se podobna těm mohutným skalinám, k nimž byla připoutána. A kteroukoli z povah těch Karolína Světlá předvádí, v každé poznáváme českost ryzou, nemůže být lepších zrcadel, ba nepravíme mnoho, řeknem-li, že lze dle nich napsat fyziologii českého lidu vůbec a z té zas výklad k českým dějinám. Lebky tvrdé jako skalní půda; nepřipouštějí myšlenku každou, ale kterou nechají se zaklíčit, odté více neupustí, pěstují ji dál a dál, až vyroste v strom s ovocem zamyšleným, třeba by kořeny stromu skalní půdu prorvaly a potrhaly — bezohlednost k samým sobě kvůli myšlence vznešené, kvůli ohledům na prospěch jiných. Srdce ohnivé jako sopka; k čemu v lásce přilnulo, přitavené neodtrhneš nikdy víc, a odtrhneš-li, usmrtíš. Rozmysl, který se navlas neuhne z cesty své a třeba ve vlastním zániku osobním hledá blaho své, a zas náruživost strhující vše s sebou jako horská bystřina dravá. Dobrota nejvyšší a železná v ní důslednost a zase zloba nanejvýš rozpoutaná a otravující vše vůkol, otravující třeba s žhavým bolem v srdci — kvůli důslednosti. Takové jsou ty povahy české, s puritánským svým, bezohledným zárodkem, kde

nevidíš na nich krystalisaci dokonanou, můžeš alespoň týž zákon studovat v jich krystalenosti, nedokonanosti.

A takové povahy, rozhodné i méně stupňované, líčí Světlá ve jmenovaných svých povídkách. Mistrně vyvozuje z psychologických příčin napotomní čin co výsledek, líčí tak podrobně, že na konci jejího románu je nám vždy, jako bychom byli právě vešli do galerie vzorně plastických postav. Jsou to postavy nové, jakých v galeriích jiných národů nenaleznem, a přece nám známé, neboť je nám, jako bychom byli z vlastního nitra materiálu k nim dodali. Ale jak praveno, kresleny jsou tak určitě, že sochař by neměl velkou práci, znázorňuje je mramorem.

Jak jsou, jsou vesnické romány Karolíny Světlé krásny, můžem v tom oboru ještě mnoho očekávat krásného, ano snad ještě krásnějšího. To není výtka, míníme-li, že by Světlá na poli dramatickém po případě ještě větších výsledků docílila než v romanopisectví. Román má mimo povahopis i scenérii a tato posud kvůli dolíčení povah u Světlé trpěla, vlastně v poměrné své neplastičnosti jest jen prostičkým rámcem kolem mistrného obrazu. To se nejspíš ještě vyrovná, neboť Světlá teprv přednedávnem našla pravý směr svůj, vystupuje právě nyní ještě do výše. Světlá začla s románem reflexivním a sociálním. Ač i v tom stala se zjevem obdivuhodným, nespokojena s výsledky na půdě moderní opustila salón a velkoměšťáky, zavřela se do českých chaloupek a našla v nich vesnický svůj román. Ač v některém ohledu podobna švédskému spisovateli Björnsonu, jakž nepodobna je mu v směru snahy své! Björnson začal tam, kam nyní Světlá došla, a došel nyní, odkud Světlá byla vyšla. Pokud líčil Björnson jen zvláštní povahy lidu svého, byl šťasten, jakmile chtěl lid „zmodernisovat“, stal se (viz nejnovější jeho povídku Rybářské děvče) začátečníkem. Každý talent má osobní svůj ráz a Karolína Světlá našla ve vesnickém románu *zatím* nejvděčnější pole, aby na něm rozvinula vzácnou svou poetickou osobnost.

NAŠE LISTY 27. ledna 1869

ALMANAH ČESKÉHO STUDENTSTVA

Akademickým čtenářským spolkem v Praze vydaný na památku
jeho dvacítiletého trvání

△

„Na památku dvacítilet—“ skoro by se člověk leknul, že má pouze knížku „příležitostnou“ před sebou, při níž může být rád, není-li obsah alespoň urážlivě prázdný. Avšak začnem-li číst, máme ihned přesvědčení zcela jiné. Těch „dvacet let“ je jaksí pouhou, arci vítanou příležitostí, dobrým titulem, časovou vinětou; avšak kdyby nebylo těch dvacíti let Akademického spolku, bylo by z těch čtyřiceti mladých veršovců, kteří přispěli k slavnostnímu almanahu, jistě alespoň dvacet přec již v době nynější někde a někudy se do veřejnosti odvážilo a práce jejich byly by se dojista vytiskly, necht' již v knížce jiné či v jednotlivých číslech časopisů. Je to právě nová generace, která se hlásí, že chce býti účastna duševní práce české, nová vlna, která z věčně se omlazujících pramenů našeho národa přibyla do moře zápasného, aby pomohla loď naši povznášet výš a výš. Buď tím vítanější, že se v ní třpytí povolání.

Vítaná kniha, obsahující také dost prací takých mužů mladých, kteří by ani odmlčet se nedovedli, kdyby sami chtěli, právě proto, že jsou povoláni. Síla je tu ovšem rozdílná, jedněch větší, pudící k samostatnému průlomu, vábící a strhující ostatních za sebou. Pro český literární dějepis je to významné, že první vystupování mladých spisovatelů děje se skoro vždy společně, — úkaz to ostatně opakující se i jinde v národním životě českém a zakládající se v té vzájemnosti, spolupůsobivosti, v tom svazku rodinném, v jakém náš národ na své štěstí žije. Je-li ten úkaz i ve směrech chladné rozvahy, jakž by se tedy nenašel v intencích rozkvětlého mládí, zvláště tam, kde za pomoci vzdělanosti je ideálnost vzletná! Myslíme, že bychom čtouce ty mnohé pěkné a zas ty mnohé alespoň dobře míněné

básně studentského almanahu dovedli as naurčito říci, kteří z přispívatelů byli by vystoupili i bez slavnostní příležitosti a mají intenci zcela svou, pak kteří zas vzbuzeni byli a vyrostli z pravidla: „Člověk teprv vidí, že *jest*, když se v *jiných* najde“, a kteří konečně přijati byli do kruhu lepších jen proto, že i ti lepší jsou ještě mladi, k samým sobě ještě nedůvěřivi, — vždyť víme, že „chyby dělají přátely“ a mladým mužům že přátelství je právě nejprvnějším měřítkem! Je-li to přátelství semenem ušlechtilého příštího života, je zas zmíněná sebedůvěra zárukou příštích rozhodných úspěchů literárních.

Nás ani dost málo napadnout nemůže, abychom se zde v takové roztrídování jmenovité pouštěli; v tom, ale jedině v tom ohledu užíváme výhody, jaké podává kritice *každá* kniha příležitostní. Nač bychom také tomu onomu vytknuli, že myšlenka jeho je nenova nebo slabá nebo nedobře provedena. Než rok se s rokem sejde, nahlídne již nejspíš svůj klam a přestal „básnit“; básnictví našemu neublížily jeho verše a jemu samému také ne: mladé síly hledají tu i tam, zkoušejí se v tom i onom — nazvem to třeba hrou, však víme, že taková ušlechtilá hra mladé síle neškodí, nýbrž prospívá. Vzdor těm některým přívěškům je almanah čtenářského spolku i z nejprísnějšiho stanoviska zjevem rozhodně utěšeným. Jsou v něm práce větší i menší, které mají cenu svou trvalou, jiné, které vzbuzují nádeje co nejpěknější. Čtoucím je nám, jako bychom s vystupujícími zde mladými básníky nastoupili cestu do krajiny, která musí a musí se stát bohatou, půvabnou, a již první pohled do krajiny naplňuje nás milou útěchou, na samém počátku vidíme již pyšný květ a cítíme sílu jarní. Básně se musí číst, my jsme přesvědčeni, že tyto „studentské“ básně se budou mnoho číst, a kritiku svou — jiné zde není prozatím potřebí — utvoří sobě každý čtenář sám. Bude-li číst báseň „Bouře“ (str. 5), bude překvapen tou intencí čistě poetickou, tou velkou silou mladistvou, která prozatím ani jasně neví, kam položit se váhou nejrozhodnějši; přečte-li báseň „Má poesie“ (str. 24), sezná, jak zdravá původnost hledí

zpracovat dojmy odjinud nabyté; přečte-li rozkošnou, v myšlénce zcela novou, humorem sálající a také umělecky zcela zaokrouhlenou legendu „V klášterním sklepě“ (str. 246), uvítá v ní již báseň, která provždy zůstane dobrou, atd.

Obor, ve kterém se almanah studentský pohybuje, odpovídá zcela věku básníkův. Málo chladné epiky, mnoho, velmi mnoho lyriky, a to ohnivě: vlast, svoboda, to se rozumí, že nejvíc láska. Vždyť žijí ti mladí básníci nově ten starý život, jejich myšlénky jsou alespoň jim rozhodně nové, proč by nově nepěli také ty staré písně! Kdo z nich individualitou, poznáš hned, ta stará píseň přec je zase nova. A rovněž se nemůžem divit tomu nadbytku zoufalosti, té spoustě neštěstí, jaká z tak mnohé písně zde hledí. Mládí je do smrti, do neštěstí zamilováno, květnatý sad stává se mu teprv poetickým, je-li v něm zároveň nějaký hrob; „weltschmerz“ nenarodil se teprv s Leopardim a nezahynul pod bodavým perem Heineovým, byl vždy a bude, pokud touhy budou. Na touhy má ale mládí výsadu.

Co se týče poetického směru celistvého, je zde celkem týž směr, řekli bychom tatáž „škola“, která se v básnictví českém objevila před rokem 1860 a která ovšem nedošla posud úplného protříbení nebo snad již vrchole. V tom jímá nás pocit elegický. Je tomu právě as desíletí — zdá se již celou věčností! —, co jsme vstoupili do veřejnosti v podobném kruhu přátelském a podobným způsobem almanahovým. Kruh byl značně menší, přece za krátkou dobu desíti let ovadla zcela polovice malého toho kruhu a ostatní nemohli dvacátou část toho dosáhnout, nač by síla byla stačila. Nemáme jiného přání pro talenty nyní vystupující, než aby národ náš tak dlouho zkoušený dožil se konečně nějaké té doby šťastné, v níž by talent rozvinout se mohl radostně a v plné síle své!

NÁRODNÍ LISTY 3. června 1869